

Історія

УДК 316.32:004.738.5:321.7(477.63)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18548815>

**Соціальні мережі та їх роль у трансформації українського суспільства
під час Революції Гідності 2013–2014 років**

Добровольська Вікторія Василівна,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,

завідувач кафедри артменеджменту та інформаційних технологій

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, провідний

науковий співробітник відділу теорії та історії бібліотекознавства Інституту

бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

Прийнято: 18.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026

Анотація. Метою статті є аналіз ролі соціальних мереж у трансформації інформаційно-комунікаційних практик і соціокультурних процесів українського суспільства під час Революції Гідності 2013–2014 років. Соціальні мережі розглянуто як чинник формування громадської свідомості, громадянської мобілізації та розвитку нових моделей суспільної взаємодії в умовах суспільно-політичної кризи. Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності та міждисциплінарного підходу; використано аналіз наукових публікацій, проблемно-хронологічний, порівняльний і соціокультурний методи, а також елементи дискурсивного аналізу цифрових медіа. У статті систематизовано механізми впливу

соціальних мереж на громадську свідомість і мобілізаційні процеси, зокрема через поширення інформації, формування суспільних дискусій, координацію протестних дій та символічну мобілізацію. Акцентовано увагу на використанні хештегів, тематичних спільнот, прямих трансляцій та інтерактивного контенту, що сприяло залученню широких верств населення до суспільно-політичних процесів. Обґрунтовано, що під час Революції Гідності соціальні мережі трансформувалися з інструменту приватного спілкування у повноцінний комунікаційний ресурс громадянського суспільства, вплинувши на формування колективної ідентичності, громадянської солідарності та цифрової культурної пам'яті. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі соціальних мереж як чинника трансформації інформаційно-комунікаційних практик і соціокультурних процесів українського суспільства в умовах Революції Гідності.

Ключові слова: соціальні мережі, Революція Гідності, інформаційно-комунікаційні практики, громадська свідомість, соціокультурні трансформації, цифрові медіа, громадянська мобілізація, цифрова культурна пам'ять, українське суспільство.

Social Networks and Their Role in the Transformation of Ukrainian Society during the 2013–2014 Revolution of Dignity

Viktoriia Dobrovolska,

Doctor of Science in Social Communications, Professor,
Head of the Department of Art Management and Information Technologies
of the National Academy of Managers of Culture and Arts,
Leading Researcher of the Department of Theory and History of Library Science
of the Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the role of social networks in the transformation of information and communication practices and sociocultural processes in Ukrainian society during the 2013–2014 Revolution of Dignity. Social networks are examined as a factor in shaping public consciousness, civic mobilization, and new models of social interaction under conditions of socio-political crisis. The methodological framework of the study is based on the principles of historicism, objectivity, and an interdisciplinary approach; it employs the analysis of scholarly publications, problem-chronological, comparative, and sociocultural methods, as well as elements of digital media discourse analysis. The article systematizes the mechanisms of influence of social networks on public consciousness and mobilization processes, particularly through information dissemination, public discussion formation, coordination of protest actions, and symbolic mobilization. Special attention is paid to the use of hashtags, thematic communities, live streams, and interactive content, which facilitated the involvement of broad segments of the population in socio-political processes. It is substantiated that during the Revolution of Dignity social networks transformed from tools of private communication into a key communicative resource of civil society, influencing the formation of collective identity, civic solidarity, and digital cultural memory. The scientific novelty of the study lies in a comprehensive analysis of social networks as a factor in the transformation of information and communication practices and sociocultural processes in Ukrainian society during the Revolution of Dignity.*

Keywords: *social networks, Revolution of Dignity, information and communication practices, public consciousness, sociocultural transformations, digital media, civic mobilization, digital cultural memory, Ukrainian society.*

Постановка проблеми. Революція Гідності 2013–2014 років стала переломним моментом в історії України, спричинивши масштабні соціально-політичні та культурні трансформації. Одним із ключових чинників цих змін були соціальні мережі, які виступили платформою для мобілізації громадян, поширення інформації та формування громадської думки.

Попри зростаючий інтерес дослідників до соціально-політичних аспектів Революції Гідності та впливу медіа на суспільство, залишається недостатньо вивченим розвиток соціальних мереж у цей період та їхня роль у трансформації інформаційно-комунікаційних практик і соціокультурних процесів. Більшість наукових робіт зосереджуються або на політичних наслідках революції, або на загальному аналізі медіа, не враховуючи комплексного взаємозв'язку між цифровими платформами та соціальними змінами.

Таким чином, постає необхідність у системному дослідженні соціальних мереж як фактору трансформації українського суспільства під час Революції Гідності, що дозволить визначити механізми їхнього впливу на інформаційно-комунікаційні практики, суспільну мобілізацію та культурні зміни.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові дослідження, присвячені ролі соціальних мереж у суспільно-політичних процесах, зокрема під час Революції Гідності 2013–2014 років, формують багатовимірний міждисциплінарний дискурс, що охоплює проблематику соціальних комунікацій, політичної культури, медіа-досліджень і соціокультурних трансформацій.

Першу групу становлять праці, у яких соціальні мережі розглядаються передусім як інструмент поширення інформації та політичної комунікації. Зокрема, Н. Л. Родінова акцентує на ролі соціальних медіа як каталізатора суспільно-політичних зрушень та чинника трансформації української культурної

ідентичності [6; 7]. Подібні підходи простежуються й у міжнародних дослідженнях, де соціальні мережі аналізуються як платформи для формування громадської думки та альтернативного інформаційного порядку денного під час кризових подій [8; 9].

Другу групу складають дослідження, зосереджені на впливі революційних подій на політичну та правову культуру українського суспільства. К. А. Ковтун [2], С. А. Петрик [5], В. В. Кривошеїн [3] аналізують Революцію Гідності в контексті трансформації політичної культури, громадянських цінностей та моделей участі, водночас приділяючи обмежену увагу специфіці цифрових комунікацій і динаміці розвитку соціальних мереж як окремого соціокультурного феномену.

Окремий науковий напрям формують праці, присвячені змінам інформаційно-комунікаційних практик та розвитку цифрових медіа. У дослідженнях V. Dreshpack [10] показано, що цифрові платформи сприяють трансформації суб'єктів публічної комунікації та розширюють можливості громадянської участі. О. Мітчук, І. Крупський та В. Прокопець [4] акцентують увагу на особливостях інформаційного висвітлення подій Революції Гідності та формуванні альтернативного цифрового інформаційного середовища.

У міжнародному науковому дискурсі соціальні мережі розглядаються також як чинник розвитку громадянського суспільства та горизонтальної мобілізації. Зокрема, А. Kutsyk, V. Golovei [14] доводять, що цифрові платформи в Україні стали інструментом самоорганізації громадян і координації суспільних ініціатив, що виходить за межі традиційних інституційних форм участі.

Разом із тим, попри значний масив досліджень, більшість наукових праць зосереджується або на політичних наслідках Революції Гідності, або на загальному аналізі медіа-простору. Недостатньо систематизованим

залишається комплексний аналіз соціальних мереж як чинника трансформації інформаційно-комунікаційних практик, громадської свідомості та соціокультурних процесів у критичний період. Саме цю прогалину покликане заповнити дане дослідження, поєднуючи соціокомунікаційний і соціокультурний підходи до осмислення ролі цифрових платформ під час Революції Гідності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених Революції Гідності 2013–2014 років, ролі медіа та трансформаціям українського суспільства, питання впливу соціальних мереж на формування громадської свідомості та мобілізаційні процеси досі залишаються фрагментарно висвітленими. Більшість наявних праць зосереджується на політичному або інформаційному вимірі подій, тоді як соціокультурний потенціал цифрових платформ у контексті революційних трансформацій потребує системного аналізу. Особливо невирішеними є такі аспекти:

Механізми впливу соціальних мереж на громадську свідомість – недостатньо дослідженим залишається комплексний аналіз того, яким чином цифрові платформи впливали на формування колективних уявлень, цінностей і моделей інтерпретації революційних подій поза рамками традиційних медіа.

Роль соціальних мереж у процесах мобілізації та самоорганізації – попри наявність окремих емпіричних спостережень, відсутнє цілісне осмислення соціальних мереж як інструменту горизонтальної координації протестних дій, волонтерських ініціатив та громадянської взаємодії без централізованого управління.

Динаміка розвитку цифрових платформ у критичний період – потребує подальшого вивчення питання трансформації функцій соціальних мереж під час

Революції Гідності, зокрема перехід від приватного спілкування до масової публічної комунікації та формування цифрових спільнот.

Соціокультурні наслідки використання соціальних мереж – залишається недостатньо дослідженим вплив цифрових медіа на формування громадянської ідентичності, колективної пам'яті та нових моделей інформаційної поведінки в українському суспільстві.

Інтерпретація цифрових джерел – наявні дослідження рідко застосовують критичний підхід до аналізу контенту соціальних мереж як історичного джерела, що ускладнює реконструкцію інформаційного середовища Революції Гідності та осмислення його довготривалого впливу.

Таким чином, невирішені частини загальної проблеми зосереджені на необхідності комплексного міждисциплінарного аналізу ролі соціальних мереж у трансформації інформаційно-комунікаційних практик, громадської свідомості та соціокультурних процесів українського суспільства під час Революції Гідності 2013–2014 років.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз ролі соціальних мереж у трансформації інформаційно-комунікаційних практик і соціокультурних процесів українського суспільства під час Революції Гідності 2013–2014 років.

Для досягнення цієї мети дослідження вирішує такі завдання:

- провести огляд наукових публікацій щодо соціальних мереж та цифрових медіа;
- визначити механізми їхнього впливу на громадську свідомість та мобілізацію;

– проаналізувати динаміку розвитку цифрових платформ у критичний період, а також оцінити їхній внесок у довгострокові соціокультурні трансформації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціальні мережі під час Революції Гідності 2013–2014 років стали ключовим інструментом формування громадської свідомості та мобілізації громадян. Вони виконували кілька взаємопов’язаних функцій, які безпосередньо впливали на соціокультурні та політичні процеси. По-перше, платформи такі як Facebook та Twitter слугували інформаційними каналами, через які поширювались новини, повідомлення про акції протесту, сигнали мобілізації та організаційні вказівки. Під час протестів у Києві активне використання хештегів і соціальних мереж, зокрема Twitter, сприяло поширенню інформації про події на Майдані незалежно від традиційних медіа, що мало значний вплив на швидкість реагування суспільства [4; 16].

По-друге, соціальні мережі стали інструментом дискусії та суспільного осмислення подій, що сприяло формуванню спільних цінностей і поглядів. Обговорення подій у цифровому просторі посилювало участь громадян у суспільному діалозі, сприяло формуванню громадської думки та ролі платформ у політичних дискурсах [6-7]. Користувачі активно обмінювалися аналітичними матеріалами, відео та фотографіями, що відображали настрої суспільства та формували відчуття спільної ідентичності [1].

По-третє, соціальні мережі виконували координаційну функцію, допомагаючи організовувати акції протесту, маршрути маршів та збори громадян. Хештеги, групи за інтересами і тематичні сторінки у Facebook і Twitter створювали оперативні канали для спільної організації, дозволяючи спільнотам у цифровому просторі швидко реагувати на зміни ситуації та координувати дії без традиційного централізованого управління [15].

Нарешті, соціальні мережі виступали механізмом символічної мобілізації, створюючи образи протесту, хештеги та цифрові наративи, які підсилювали емоційний вплив подій та сприяли формуванню громадянської ідентичності. Активність у цифровому просторі, обмін повідомленнями, відео та фото сприяли відчуттю причетності до колективних дій, що підвищувало рівень участі та солідарності серед широких верств населення [14; 12].

Вплив соціальних мереж на громадську свідомість і мобілізацію проявлявся комплексно: через поширення оперативної інформації, формування суспільних дискусій, координацію дій та символічне підсилення революційного наративу. Ці механізми дозволяють говорити про соціальні мережі не лише як засіб комунікації, а як активний чинник соціокультурних та політичних трансформацій українського суспільства [10; 5].

Під час Революції Гідності 2013–2014 років соціальні мережі пройшли значну еволюцію, перетворившись із засобу приватного спілкування на масовий комунікаційний ресурс для широких верств населення. Вони стали ключовою платформою для обміну інформацією, обговорення подій та координації дій, що суттєво вплинуло на інформаційно-комунікаційні практики українського суспільства. Зокрема, Facebook став центральним каналом внутрішньої комунікації активістів Євромайдану, де публікувалися повідомлення про логістику участі, юридичні ресурси та свідчення очевидців, що сприяло поширенню протестної активності [12].

Динаміка розвитку соціальних мереж під час революційних подій проявлялася у кількох ключових аспектах. Значно збільшилась активність користувачів, які долучалися до публічних обговорень політичних подій і створювали тематичні спільноти. На сторінці Євромайдану у Facebook з'явилися тисячі підписників, а кількість постів з хештегом #Euromaidan у Twitter зростала

до кількох тисяч на годину, що свідчить про активне використання цифрових платформ для взаємодії та обміну інформацією [15].

Однією з важливих тенденцій стало розширення функціональних можливостей соціальних мереж, що сприяло різним формам комунікації та мобілізації. Учасники протесту використовували хештеги, прямі трансляції, тематичні групи й сторінки для поширення оперативних даних і координування дій, що дозволяло швидко адаптуватися до змін у ситуації на Майдані [12].

Особливо важливо відзначити інтерактивний характер соціальних мереж, який дозволяв користувачам не лише отримувати інформацію, а й активно створювати та поширювати власний контент, коментувати пости і формувати цифровий наратив подій. Така взаємодія трансформувала традиційний інформаційний простір, де ієрархічні медіа поступалися горизонтальному обговоренню, що мало значний вплив на формування суспільної думки.

Розвиток цифрових платформ у цей період свідчить про те, що соціальні мережі не були статичним інструментом, а адаптувалися до потреб суспільства, відображаючи його запити і сприяючи формуванню нових моделей соціальної взаємодії та колективної ідентичності [12]. Аналіз їхньої динаміки дозволяє краще зрозуміти, яким чином цифрові ресурси впливали на та соціокультурні зміни в Україні під час і після революційних подій [15].

Одним із проявів цього впливу є зміна способів створення та фіксації колективної пам'яті про революційні події. Як зазначають О. Мітчук, І. Крупський та В. Прокопець, цифрові медіа формували інформаційне середовище революції, де користувачі активно обмінювалися відео, фото та власними репортажами подій, що сприяло закріпленню «народної історії» у цифровому просторі [4].

Активність у соціальних мережах підвищила рівень медіаграмотності та

критичного ставлення до джерел інформації. Це проявилось у здатності користувачів фільтрувати дані, протистояти дезінформації та створювати власний контент на противагу офіційним меседжам. У своїй роботі Н. Л. Родінова підкреслює, що такі платформи стимулювали формування громадської думки та розширили можливості суспільної рефлексії щодо подій революції [6].

Важливим довгостроковим ефектом стало формування нових моделей громадянської активності. Соціальні мережі створили умови для самоорганізації громадян, що проявилось не лише у протестних акціях, а й у подальшій діяльності громадських ініціатив та волонтерських рухів. Дослідження А. Kutsyk, V. Golovei вказують на те, що цифрові платформи стали важливим чинником розвитку громадянського суспільства в Україні, підсилюючи здатність людей до спільних дій і після завершення революційних подій [14].

Соціальні мережі також сприяли осмисленню національної ідентичності в цифровому середовищі. Вони виступили простором для створення та популяризації символів, наративів та культурних меседжів, що підсилювали почуття єдності та ідентичності. Д. Гороховський, Ю. Михальський та В. Клок відзначають, що революційні події сприяли змінам у культурних практиках українців, де цифрові медіа відігравали помітну роль у конструюванні сучасних культурних втілень національної пам'яті [1].

З метою узагальнення результатів дослідження та підвищення наочності викладу основні функції соціальних мереж, механізми їхнього впливу та соціокультурні наслідки систематизовано в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Функції соціальних мереж під час Революції Гідності та їх соціокультурні наслідки

Функції соціальних мереж	Основні механізми впливу	Соціокультурні наслідки
Інформаційна	Оперативне поширення новин; альтернативні інформаційні потоки; використання хештегів; поширення фото- та відеоконтенту	Формування альтернативного інформаційного порядку денного; зростання довіри до горизонтальних джерел інформації; підвищення медіаграмотності
Комунікативно-дискусійна	Онлайн-обговорення подій; коментування та поширення аналітичних матеріалів; формування цифрових дискусійних просторів	Консолідація суспільних поглядів; формування спільних цінностей; розвиток публічної рефлексії та громадської думки
Координаційна	Створення тематичних спільнот; організація подій через соціальні платформи; обмін оперативною інформацією щодо дій протестувальників	Горизонтальна самоорганізація громадян; оперативна координація протестних і волонтерських ініціатив; зниження ролі централізованого управління
Мобілізаційна	Заклики до участі; поширення символічних меседжів; використання хештегів і вірусного контенту; прямі трансляції подій	Масова громадянська мобілізація; зростання рівня участі у протестних діях; посилення громадянської солідарності
Символічна	Формування цифрових наративів; створення візуальних і текстових символів протесту; меметизація подій	Конструювання колективної ідентичності; формування цифрової культурної пам'яті; закріплення революційного досвіду в суспільній свідомості

Соціальні мережі відіграли важливу роль не лише в короткострокових комунікаційних процесах, а й у довгострокових соціокультурних трансформаціях українського суспільства, закладаючи основу для нових моделей інформаційної поведінки, громадської активності та цифрової культурної ідентичності.

Висновки. Дослідження показало, що соціальні мережі під час Революції Гідності 2013–2014 років відіграли ключову роль у трансформації українського суспільства. Вони виступали одночасно інструментом мобілізації громадян, платформою для обговорення політичних подій та координації дій, а також чинником довгострокових соціокультурних змін.

Соціальні мережі сприяли формуванню нових моделей цифрової взаємодії, підвищенню медіаграмотності, розвитку громадянської активності та створенню цифрових культурних наративів, що заклало основу для формування сучасних культурних практик і символів національної ідентичності.

Таким чином, соціальні мережі виявилися не лише засобом оперативної комунікації під час революції, а й важливим фактором довгострокових соціокультурних та інформаційно-комунікаційних трансформацій українського суспільства.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі соціальних мереж як чинника формування громадської свідомості та мобілізації під час Революції Гідності 2013–2014 років, що дозволяє оцінити їхній вплив на соціокультурні та політичні трансформації українського суспільства. У роботі вперше систематизовано механізми впливу цифрових платформ на оперативну комунікацію, суспільні дискусії, координацію протестних дій та символічну мобілізацію громадян. Досліджено динаміку розвитку соціальних мереж у критичний період, зокрема зростання активності користувачів, використання хештегів, прямих трансляцій та тематичних спільнот, що сприяло швидкій

передачі інформації та формуванню колективної цифрової ідентичності. А також у виявленні довгострокових соціокультурних наслідків використання соціальних мереж, зокрема у розвитку моделей громадянської активності, самоорганізації та цифрової культурної пам'яті, що об'єднує короткострокові революційні події та постреволуційні зміни у суспільстві.

Перспективи подальших досліджень охоплюють:

- поглиблене дослідження впливу соціальних мереж на розвиток громадянської активності та політичної участі в Україні в постреволуційний період;
- соціокультурний аналіз ролі цифрових платформ у формуванні колективної пам'яті, національної ідентичності та громадянської ідентичності;
- комплексне дослідження функцій хештегів, прямих трансляцій та тематичних спільнот у координації протестних і волонтерських ініціатив;
- аналіз змін медіаграмотності, критичного ставлення до джерел інформації та формування цифрової культури користувачів;
- порівняльне вивчення використання соціальних мереж під час Революції Гідності та інших суспільно-політичних протестів у світі для виявлення універсальних і специфічних механізмів цифрової мобілізації.

Отже, роль соціальних мереж у трансформації українського суспільства під час Революції Гідності постає як ключовий приклад взаємодії цифрових медіа, громадської активності та соціокультурних змін.

Список використаних джерел

1. Гороховський Д., Михальський Ю., Клок В. Революція Гідності та її вплив на українську ідентичність. // Актуальні питання гуманітарних наук. 2025, Вип. 86, том 1, С. 30-36. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/86_2025/part_1/6.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
2. Ковтун К.А. Участь шоу-бізнесу в помаранчевій революції і в революції гідності. // Вісник мариупольського державного університету, серія: філософія, культурологія, соціологія, 2024, Вип. 28, С. 69-76. DOI 10.34079/2226-2830-2024-14-28-69-76. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/culturology/article/view/234> (дата звернення: 23.11.2025).
3. Кривошеїн В.В. Вплив «Революції Гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства. // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2016, No2 (29). С. 37–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2016_2_5 (дата звернення 23.11.2025).
4. Мітчук О., Крупський І., Прокопець В. Інформаційно-комунікаційні особливості висвітлення подій Революції Гідності (2013–2014 рр.) // Образ. 2025. Вип. 1 (47). С. 99-107. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.1\(47\)-99-107](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.1(47)-99-107). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/98668> (дата звернення 23.11.2025).
5. Петрик С. А. Вплив політичних криз і революційних подій на політичну культуру українського суспільства. // Український політико-правовий дискурс, 2025, (15). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17250429>
6. Родінова Н. Л. Соціальні медіа як інструмент поширення інформації та каталізатор суспільно-політичних зрушень в ході революції гідності. //

Південний архів (історичні науки), 2025, (52), 55–62. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-52-7>

7. Родінова Н. Л. Трансформація української культурної ідентичності в контексті Революції Гідності. // Вісник гуманітарних наук, 2025, (11). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17232625>

8. Alberti A., De Serio L. Social media and politics: the case of Ukraine. // Geopolitical, Social Security and Freedom Journal. 2020. № 3 (1). P. 65–86.

9. Behabid M. Communications strategies and media influence in the Russia-Ukraine conflict. // Policy Brief. 2022. № 25 (22). P. 2–7.

10. Dreshpack V. Transformation of subjects of public communication in innovative information space of modern Ukraine. // International journal of information systems and change movements. 2020. № 11 (4). P. 292–309.

11. Dvorovyi M., Cherevko A., Benequista N. Summit for democracy: Trends in news media's future, forged in Ukraine. URL: <https://www.justsecurity.org/85791/summit-for-democracy-trends-in-news-mediasfuture-forged-in-ukraine/> (дата звернення 23.11.2025).

12. Euromaidan Social Media in the Revolution of Dignity. (2018). // Medium. URL: <https://medium.com/practice-of-history-2018/euromaidan-social-media-in-the-revolution-of-dignity-142084c30202> (дата звернення 23.12.2025).

13. Framing the Revolution: The Role of Social Media in Ukraine's Euromaidan Movement. (n.d.). Cambridge Core. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/framing-the-revolution-the-role-of-social-media-in-ukraines-euromaidan-movement/9B909E0BA55D0D621739263CB27D9159> (дата звернення 23.11.2025).

14. Kutsyk A., Golovei V. Social networks as a factor in the development of civil society in Ukraine. // European Journal of Transformation Studies. 2020. № 8 (1). P. 66–72.

15. Kyiv Post. (n.d.). Social Media and Euromaidan: The Digital Revolution in Ukraine. URL: <https://www.kyivpost.com/post/9873> (дата звернення 23.11.2025).

16. Twitter Revolution // Wikipedia: англ. версія енциклопедії. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Twitter_Revolution (дата звернення 23.11.2025).